

Minnesbilder från kirurgkursen på KS vårterminen 1968

*Lars-Ove Farnebo
Professor emeritus i kirurgi
(Gick kirurgkursen på KS VT 1968)*

Dagens (anno 2016) pedagogiska credo lyder: "Studentaktiverande undervisning är överlägsen katedral undervisning."

Måne har man glömt hur suveränt skickliga 60-talets lärare var på att förmedla kunskaper som sitter kvar långt upp i pensionsåldern. På KS fanns 1968 åtminstone tre personligheter som gav outplånliga intryck på oss studenter, förlåt kandidater. Vi hade ju papper på att vi avlagt kandidatexamen och de flesta av oss hade också hunnit trycka snygga visitkort.

Ejnar Eriksson

Den förste var Ejnar Eriksson. Han briljerade genom att på sina föreläsningar använda sig av en "dubbelprojektor". Han kunde alltså samtidigt visa t ex en disposition och parallellt visa bilder som exemplifierade vad som visades på den andra bilden. Den pedagogiska effekten är uppenbar. Åhörarna kunde lätt följa framställningen utan att tappa tråden. Mest bejublade blev nog Ejnars föreläsning om tetanusprofylax. För att tydliggöra att man här var skyldig att följa de tryckta föreskrifterna från Socialstyrelsen hade Ejnar filmat en intervju med ansvarig person på Socialstyrelsen. Då filmen projicerades på filmduken i Aulan vände sig Ejnar mot filmduken och ställde sina frågor varefter företrädaren för Socialstyrelsen gav sina svar genom högtalarsystemet. Effekten var överraskande och möttes av applåder. Jag undrar om dagens studenter har lika klart för sig hur och när tetanusprofylax skall ges som vi hade?

Den ständiga parhästen till Ejnar var Per-Ola Granberg, PeO. Deras föreläsning om köldskador var baserad på PeOs stora personliga erfarenhet från arktiska förhållanden. Han kunde ge handfasta råd om hur man ordnar en bivack under snöstorm. Han kunde också ge en cellbiologisk förklaring till varför det är förkastligt att

*Per-Ola Granberg i sin snö-
bivack*

gnugga den förfrysta kinden med snö. Allra bäst var PeO när han gick undervisningsrond med studenterna. Då gällde det att vara påläst! Han borrade till dess att vi stod svarslösa. Men tänk vad vi lärde oss, både om endokrinologiska sjukdomar, men kanske ännu mer om vikten att kunna allt om de patienter som vi fått ansvar för.

Outstanding som föreläsare var professorn själv, Jack Adams-Ray. Inte såg vi honom så ofta i operationssalen, men desto oftare som föreläsare i poliklinikföreläsningssalen. Han förevisade patienter från hela det kirurgiska diagnospanorammat.

Om ileus fick vi lära oss: "Låt dig inte luras av en fis och en fjärt." Svaret på den obligatoriska frågan om gasavgång måste alltså tolkas med försiktighet; vid hög ileus kan en gasblåsa avgå från kolon trots att ett komplett högt tunntarmshinder föreligger. Värdefull kunskap vid tjänstgöring på akuten!

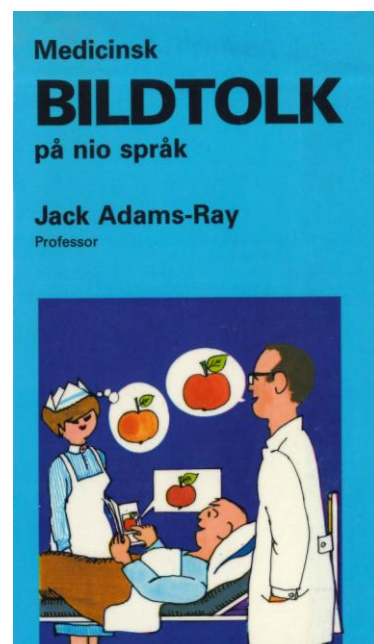
Olika felställningar i handen vid pares av någon av handens tre nerver illustrerades med ett latincitat från Nya testamentet: "Alfa tu es et omega" (Du är begynnelsen och änden). A som i apa och radialis. Handen hänger slapp som på en apa och kan inte dorsalflekteras. U som ulnaris. Patienten kan inte forma ett u mellan fingrarna genom att spreta. M som i medianus. Patienten kan inte forma ett O med tummen genom opposition. Vem kan glömma den läxan?

Helhetssyn är inte något modernt påfund. Jack Adam såg till hela människan. "Cherish the patient with sweet words and give him hope of his recovery:" Även i en ganska hopplös situation finns något positivt som kan förmedlas till den sjuke för att ingjuta mod och hopp.

Under en vistelse i Moskva hamnade Jack Adam på sjukhus och fick uppleva hur det är att inte kunna göra sig förstådd. Hemkommen lät han trycka en "bildtolk" som den som inte kan språket kan använda för att peka på bilder som förklarar vad patienten önskar. Enkelt, men genialt! Se figur.

Inställningen till kandidaterna var tydlig, vi skulle vara delaktiga och inte bara "hänga i rocken" på våra lärare. Ett konkret uttryck för detta var att vi utan närmare diskussion (eller etikprovning!) fick delta i en läkemedelsprovning som någon av kirurgerna hade åtagit sig, jag vill minnas att det rörde sig om etakrynsyra, ett nytt diuretikum. Här gällde det att ta sin tablett och därefter på bestämda klockslag infinna sig på polikliniken för att tömma blåsan. Visst kände vi oss delaktiga!

Några av oss fick delta som försökspersoner i ett avhandlingsprojekt om effekten av kyla på diuresen. Tre dygn på FOA:s forskningsavdelning iförda endast gymnastikbyxor och med ett lakan som enda skydd nattetid gav ett inte obetydligt tillskott till den magra studentkassan i form av försökspersonersättning. Men som vi frös. En av dagarna kom

Jack Adam på besök. Han spände ögonen i mig och sa: "Du var inte på polföreläsningen idag." Några dagar senare fick en av oss ett akut uretärstensanfall, sannolikt på grund av stressinducerad kalciumutsöndring. Samma gäng studenter åkte på vårvintern upp till Lappland för att i en randomiserad studie undersöka om värnpliktiga som utsattes för den lappländska kylan fick en förbättrad vätskebalans genom tillskott av perorala koksalttabletter. Såvitt jag minns avbröts försöket sedan någon/några värnpliktiga kräkts upp sina tabletter. Hur det förhöll sig med informerat samtycke förtäljer inte historien. Dagens stränga etikgranskning av avhandlingsprojekt hade inte sett dagens ljus på 60-talet.

Inte oväntat blev flera av oss på kursen så charmerade av kirurgyrket att vi fick och tog chansen att vikariera under det sommarlov som följde. Idag låter det minst sagt vågat att ha studenter som just gått kirurgkursen som ansvariga jourhavande på akuten nattetid. Det må ha gått utan större missöden för flera av oss blev så småningom kirurger.

Efter denna lärorika sommar följde en stormig höst då vissa kamrater i ungdomligt oförstånd ockuperade kårhuset i Stockholm och skanderade "Hela skiten måste rivas!" Men det är som man säger en helt annan historia.